

KUBABA

ARKEOLOJİ - SANAT TARİHİ - TARİH DERGİSİ

Yıl: 14 Sayı: 26 16 Mayıs 2017 Fiyatı: 30.00 TL

ISSN 1304-3455

KUBABA
ARKEOLOJİ - SANAT TARİHİ - TARİH DERGİSİ
2017-26

2017 İzmir -Türkiye
ISSN 1304-3455

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Yönetmeni Neşide Gençer

KUBABA DERGİ Hakemlidir ve yılda bir kez basılmaktadır.
TÜBİTAK/ULAKBİM kriterlerine uygun olarak yayınlanmaktadır.
Published once each year.

KUBABA Arkeoloji-Sanat Tarihi-Tarih Dergisi'nin hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda referans gösterilmelidir.
Yazıların yasal sorumluluğu yazarlara aittir.
It is not allowed to copy any section of KUBABA DERGİ without the permit of
KUBABA Arkeoloji - Sanat Tarihi - Tarih Dergisi

kubabadergi@hotmail.com iletişim adresine gönderilen makaleler;
bu sayının son sayfasında belirtilen biçimlerde yazıldığı takdirde kabul edilecek ve basılacaktır.
The articles that are sent to the contact address as kubabadergi@hotmail.com
will be submitted and published within Kubaba
if only they are written according to the formats given in the last page of this volume.

KUBABA Arkeoloji-Sanat Tarihi-Tarih Dergisi'nin yeni sayılarında
yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of KUBABA DERGİSİ

KUBABA Arkeoloji -Sanat Tarihi-Tarih Dergisi

8050 Sokak. No: 114/5
Egekent Çiğli / İZMİR - TÜRKİYE
Tel: 0232 376 27 25

Diğer İletişim Adresleri

Other Correspondance Addresses:
Fax: 0232 445 15 55
E-posta: kubabadergi@hotmail.com

Dizgi, Tasarım & Baskı

İmaj Basım Yayın Reklamcılık ve Ticaret Ltd. Şti.
Karacaoğlan Mah. 6167 Sk. No: 44/A Işıkkent-İZMİR
Tel: 0(232) 472 29 60 (Pbx) • Faks: 0(232) 472 29 35
e-mail: imajmatbaacilik@yahoo.com • www.imajmatbaacilik.com

Basım Tarihi: 16 Mayıs 2017

KUBABA

ARKEOLOJİ-SANAT TARİHİ-TARİH DERGİSİ

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Reyhan KÖRPE
Serdar ÜNAN

DANIŞMA KURULU / EDITORIAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Sevinç GÜNEL
Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Binnur GÜRLER
Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. M. Ali KAYA
Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Zeynep MERCANGÖZ
Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Remzi YAĞCI
Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Turgut YİĞİT
Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Cumhuriyet TANRIVER
Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Ergun LAFLI
Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Feriştah ALANYALI
Anadolu Üniversitesi

Doç. Dr. Serdar AYBEK
Celal Bayar Üniversitesi

Doç. Dr. Lale DOĞER
Ege Üniversitesi

Doç. Dr. Rukiye AKDOĞAN
Çukurova Üniversitesi

Yard. Doç. Dr. Haluk SAĞLAMTİMUR
Ege Üniversitesi

Doç. Dr. Emine Naza DÖNMEZ
İstanbul Üniversitesi

Doç. Ali ÖZ
Dokuz Eylül Üniversitesi

Yard. Doç. Dr. Hüseyin KÖKER
Süleyman Demirel Üniversitesi

ISSN 1304-3455

İZMİR

2017

Amasya Müzesi'nden Pişmiş Toprak Bir Grup Unguentarium

A GROUP UNGUENTARIA FROM AMESIA MUSEUM

Ali YAŞAR¹

İhsan POLAT

Anahtar Sözcükler

Amasya, Pişmiş Toprak, Unguentarium

Keywords

Amaseia, Terra Cotta, Unguentaria

ÖZET

Amasya Müzesi'ne çeşitli yıllarda satın alma yoluyla kazandırılan 14 adet pişmiş toprak unguentarium, çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Kazısı yapılan hemen hemen bütün antik kentlerde en sık rastlanan buluntular arasında yer alan unguentariumlar; bazen mezar hediyesi olarak, bazen kutsal alanlara sunu olarak bazen de içerdikleri malzemeye göre farklı amaçlar ile kullanılmışlardır. Mezar hediyesi olduklarını düşündüğümüz Amasya Müzesi envanterlerine kayıtlı 14 adet unguentariumun tanıtılması, tipolojik olarak sınıflandırılması ve genel kronolojik dönemler içerisinde değerlendirilmesi yapılmıştır.

ABSTRACT

14 pieces of terracotta unguentarium, earned through purchasing in various years to the Amaseia Museum, are the basis of the study. The excavations have been used with unguentaria, which are the most common places in almost all ancient cities, sometimes as grave gifts, occasionally as sacred sites, sometimes as gifts, sometimes with different purposes according to the materials they contain. The introduction of 14 unguentaria registered in Amaseia Museum inventories, which we thought were grave gifts, were typologically classified and evaluated in general chronological periods.

GİRİŞ

Amasya, Orta Karadeniz bölgesinde Yeşilırmak Havzası içerisinde yer almaktadır.² Kendisi de

- ¹ Uzm. Ali YAŞAR, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, DENİZLİ, Arkeolog İhsan POLAT, Amasya Müze Müdürlüğü, Amasya
- ² Amasya ve çevresinde yapılan arkeolojik çalışmalardan bazıları için bkz.: Ş. Dönmez, "Amasya İli Arkeolojik Araştırma Tarihçesi", Amasya-Oluz Höyük. Kaşku Ülkesi'nin Önemli Kenti. 2007 ve 2008 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar/The Principal Site of Kaşku Land. The Preliminary Reports of 2007 and 2008 Seasons General Evaluations and Results (Ed. Ş. Dönmez), Ankara 2010, s: 11-12; M. Özsait-N. Özsait, "Amasya-Merzifon Araştırmaları", *Anadolu Araştırmaları*, Cilt: XVI, 527-552; M. Özsait, "2003 Yılı Amasya, Samsun ve Ordu illeri Yüzeysel Araştırmaları", *22. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, 2004, Ankara, 263-274; M. Özsait, "Amasya Yüzeysel Araştırmaları",

28. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, Ankara, 2011, 25-40; E.Lafli-G.Kan Şahin-S.Patacı, "Iron Age Ceramics from Southwestern Paphlagonia", *Anatolia Antiqua XXI*, 2013, 33-68; Ş. Dönmez, "Kuzey-Orta Anadolu'da Yeni Bir Arkeolojik Keşif: Oluz Höyük Kubaba (Matar Kubileya) Tapınağı (Kızılırmak Kavsi İçinde Ana Tanrıça İle İlgili Güncel Bulgular)" *Arkeoloji İle Geçen Bir Yaşam İçin Yazılar. Veli Sevin'e Armağan. Scripta/Essays in Honour of Veli Sevin. A Life Immersed in Archaeology* (Ed. A. Özfrat), İstanbul, 2014, s: 289-304; E. Emine Naza Dönmez, "Amasya Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazıları", *Amasya Yar ile Gezdiğim Dağlar: Amasya*, Hazırlayan: F. Özdem, İstanbul, 2014, 29-49; Ş. Dönmez, "Amesia Antik Kenti", *Amasya Yar ile Gezdiğim Dağlar* (Ed. F. Özdem), İstanbul 2014, 9-27; A. Cumaloğlu-G. K. Şahin-S. Patacı, "Hadrianoupolis Çalışmalarının Paphlagonia Arkeolojisine Katkısı/Contribution of Excavations at Hadrianoupolis to the Regional Studies of Paphlagonia", *Arkeolojide Bölgesel Çalışmalar Sempozyum Bildirileri / Regional Studies in Archaeology Symposium Proceedings*, (Eds. B. Erciyas-E. Sökmen), İstanbul 2014.

Amasyalı (Amaseia) olan ünlü coğrafyacı Strabon (M.Ö.64-M.S.21), yazdığı “Geographika” adlı eserinde Amasya ile ilgili bilgilere genişçe yer vermiştir (Strabon 2000, XII.3.39). Kalkolitik dönemden itibaren yerleşim izlerine rastlanan Amasya’da, Hellenistik dönemde bölgede büyük bir güç olan Pontus Krallığı, önemli imar faaliyetlerinde bulunmuş ve kent bu dönemde hızla büyümüştür.³ Pontus Kralı II. Farnak, M.Ö. 47’de Roma ile yaptığı Zela Savaşında yenilir ve sonrasında Amasya’da Roma egemenliği başlar. Savaş sonrası harap olan kent, M.S. 1. yüzyıldan itibaren tekrar eski günlerine döner. Bulunduğu konum itibarıyla önemli ticaret yollarının kesiştiği bir noktada yer alan Amasya, ekonomik açıdan gelişmiş ve beraberinde nüfus yoğunluğu artmıştır. Bu nedenle kentin, merkez ve çevresinde bu döneme ait yerleşim ve bu yerleşimlere ait nekropol kalıntılarına rastlanabilmektedir. Farklı birçok nekropol alanı bulunan kentte 1920’li yıllarda yapılan demiryolu çalışmaları sırasında Şamlar Mahallesi’nde ilk nekropol tespit edilmiştir. Sonrasında İhsaniye, Kurşunlu, Dere ve Üçler Mahallelerinde yine Roma dönemi nekropolleri tespit edilmiştir. Ayrıca Müze Müdürlüğü’nün Kirazlıdere Mahallesi’nde yapılan kurtarma kazılarında ve Gökmedrese Mahallesi’ndeki Memi Dede mezarlığında Roma Dönemi nekropol kalıntıları bulunmaktadır.

Çalışmaya konu olan pişmiş toprak unguentariumlar,⁴ büyük olasılıkla yukarıda saydığım nekropol alanlarından ele geçmiş ve farklı yıllarda satın alma yolu ile Amasya Müzesi’ne kazandırılmıştır. Bu çalışmada, müzede yer alan ve genel olarak Hellenistik ve Roma dönemlerine tarihlenen eserlerin sadece bir bölümü ele alınmıştır. Çalışma kapsamında dönemsel özelliklerine göre değerlendirilen

pişmiş toprak unguentariumlar, 4 farklı tip halinde incelenmiştir. Eserlerin bilimsel kazılardan ele geçmeyişi ve hiçbir yan buluntusunun olmayışı nedeniyle, başka yerlerde bulunmuş benzer örneklerinden yola çıkılarak değerlendirmelerde bulunulmuş ve genel kronolojik dönemler içerisinde ele alınmışlardır.

Unguentariumların Genel Özellikleri

Antik dönemin farklı evrelerinde meydana gelen değişiklikler, dönemin sanatsal ürünlerine de yansımıştır. Sosyal yaşamın en temel gereksinimlerinden biri olan seramik dünyası da bu değişikliklerden etkilenmiştir. Bunun sonucunda da önceki dönemlerden form olarak farklı; ancak özünde benzer kullanım amaçlarına sahip kaplar ortaya çıkmıştır.⁵ Çalışma konumuz olan unguentariumlar da ortaya çıkan farklı formların en güzel örnekleri arasında yer almıştır. Yıllarca yanlış bir biçimde akrabaların ve kiralık olarak tutulan ağlayıcıların gözyaşlarını içine biriktirdikleri ve mezar hediyesi olarak kullandıkları “gözyaşı şişeleri” olarak bilinen⁶ unguentariumlar, bu formdaki kapların antik dönemdeki isimlendirilmesi değildir.⁷ Antik dönemde bu kaplar için ne söylendiği bilinmemektedir.⁸ Bu isimlendirme 20. yüzyıl başlarında Kartaca’da kazı yapan Fransız arkeologlar tarafından verilmiştir.⁹ *Lacrimaria* ya da *lacrimatorium*, *balsamaria*¹⁰ ve *olfactoriolum*¹¹ isimlendirmeleri bu kaplar için kullanılmıştır. Arkeolojik kazı alanlarında genellikle pişmiş toprak ve camdan yapılmış örneklerine rastlanır. Temiz kilden yapılmış siyah astarlı ve oldukça kaliteli örneklerden özensiz yapılarak astar kullanılmayan örneklere oldukça çeşitlilik gösterir.¹² Bunun yanı sıra gümüş, altın, alabaster, onyx ve kurşundan yapılmış¹³ benzer biçimler de bu kaplar için kullanılmıştır. Bazen aynı

³ DOĞANBAŞ 2015, 193 vd.; Ayrıca Amasya kentinin kuzeydoğu bölümünde, şehir merkezine 2-2,5 km uzaklıkta bulunan Kulistepe Nekropol Alanında cam ve pişmiş toprak unguentariumlar ele geçtiği bilinmektedir, bkz.: TAKAZ 1975, 109-115.

⁴ Çalışmaya konu olan U1-U14 katalog numaralı pişmiş toprak 14 unguentariumun çizimi yapılamamıştır. Bu nedenle her bir eser ile ilgili olarak cidar kalınlığı, iç hazne derinliği katalog kısmında detaylı olarak verilmiştir.

⁵ YAŞAR 2010, 1.

⁶ THOMPSON 1934, 473.

⁷ HELLSTRÖM 1965, 23; THOMPSON 1934, 311-480.

⁸ ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 106.

⁹ GAUCKER 1915, 545; HELLSTRÖM 1965, 24; GÜRLER 1994, 63.

¹⁰ ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 106.

¹¹ ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 106, dn. 7.

¹² YILDIZ 2016, 6.

¹³ DÜNDAR 2008, 6.

mezar içerisinde hem pişmiş topraktan hem de camdan yapılmış örneklerine rastlanabilmektedir.¹⁴ Parfüm, krem ve yağ gibi değerli sıvılar, baharat, bal ve sirke koymak amacıyla ve mezar armağanı olarak kullanılmışlar,¹⁵ ayrıca kutsal alanlara sunu olarak bırakma¹⁶ gibi farklı amaçlar ile Hellenistik, Roma ve Geç Antik dönemde en sık kullanılan kaplar arasında olmuşlardır. Batı Anadolu'da yer alan Laodikeia kenti kazılarında bulunan Geç Antik dönem unguentariumları içerisinde tortullaşmış kalıntılara rastlanılmış, bu kalıntıların yapılan analizlerinde organik oldukları sonucuna varılmıştır.¹⁷ Farklı kullanım amaçlarına rağmen yoğun olarak mezar sunusu olarak kullanılan unguentariumların, Klasik dönemdeki bodur lekythosların devamı olduğu düşünülür.¹⁸ Camilli,¹⁹ bu formun amphoriskos, lekythos, alabastron gibi kaplardan türediğini belirtir. Henüz kabartmalı örneklerine rastlanmamıştır; üzerine fırça ile yapılmış bezemeli örnekleri mevcuttur.²⁰ Aynı zamanda gövde üzerine sivri uçlu aletler ile yapılmış rulet bezemeli örneklerine rastlanmaktadır.²¹ Laodikeia Kuzey Nekropolü,²² Hierapolis Kuzey Nekropolü Anıt Mezar²³ buluntuları ve Silifke Müzesi'nde²⁴ tespit edilen iğ biçimli unguentarium örneklerinde omuz üzerinde aplike olarak yapılan ve karşılıklı olarak yerleştirilen tutamaklar vardır. Bu tür eklentilerin işlevsellik dışında görseelliği ön planda tuttuğu düşünülmektedir. Unguentariumlar, genel olarak "iğ/fusiform" ve "torba/ bulbus" olarak iki tipe ayrılır. Ancak çok farklı tipleri

de olan unguentariumların esas olarak iğ ve torba biçimli unguentarium formlarından türetildikleri düşünülmektedir.²⁵ Çalışmada yer alan U1-U14 katalog numaralı unguentariumlar, tiplere ayrılarak dönemsel özellikleriyle birlikte değerlendirilmişlerdir.

Hellenistik Dönem Unguentariumları (Tip 1/U1-U2)

Erken tipleri iğ biçimli olarak adlandırılan unguentarium, M.Ö. 4. yüzyıl ortalarından M.Ö. 1. yüzyıl sonlarına kadar Doğu Akdeniz Bölgesi'nde sıklıkla kullanılmıştır.²⁶ Erken örneklerine bakıldığında genel olarak dışa çekik ağız, kısa ve ayak kısmına göre daha ince olan boyun, geniş omuz, şişkin karın ve henüz oluşmaya başlayan kalın ayak kısmı dikkat çeker. Zamanla kısa olan ayak kısmı uzamaya başlar ve karındaki şişkinlik de inmeye başlar. Boynun uzamasıyla birlikte M.Ö. 3. yüzyıl sonlarına doğru tam olarak iğ biçimini alır. M.Ö. 2. yüzyıl ile birlikte ayak kısmı uzamış, boyun ve ayak uzunlukları eşit olmuştur. Boyları 4-5 cm'den 42 cm'ye kadar ulaşabilen unguentariumların ortalama boyları 10-20 cm arasındadır.²⁷ İğ biçimli unguentariumların ayakta nasıl durdukları konusu tam olarak bilinmemektedir. Erken örneklerinde disk biçimli geniş kaideli olanların dik bir şekilde durabildikleri anlaşılmakta iken, sonraki örneklerde incelen ve uzayan ayak kısmının kabın ayakta durabilmesini zorlaştırdığı düşünülmektedir. Anderson-Stojanović, bu kapların yatay olarak kullanıldığını savunur.²⁸ İçerisindeki malzemenin dökülmesini ve uçmasını önlemek için genellikle bir tıpa ile kullanılmaktaydılar.²⁹ Çalışma kapsamın-

¹⁴ CİVELEK 2001, 104.

¹⁵ HELLSTRÖM 1965, 24; ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 110-114; DÜNDAR 2008, 6-7; TEKOC AK-YILDIZ 2015, 414.

¹⁶ DÜNDAR 2008, 7.

¹⁷ ŞİMŞEK-DUMAN 2007, 285-307.

¹⁸ ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 105 vd.

¹⁹ CAMİLLİ 1999, 24-37.

²⁰ Bazı örneklerde boyun ve gövde üzerinde fırça kullanılarak yapılmış boyalı bant şeklinde bezemelere rastlanabilmektedir.

²¹ Rulet bezemeli örnekler için bkz.: CİVELEK 2006, 283-296, Çiz. 1C, Res. 2; YAŞAR 2010, Levha I U5, Resim 1 U5.

²² ŞİMŞEK vd. 2011, 63.

²³ OKUNAK 2005, 28-29, Kat. No:2- Çiz.:6, Kat. No:3-Çiz.:7.

²⁴ LAFLI 2003, 71, Taf. 60c.

²⁵ DÜNDAR 2008, 3.

²⁶ DÜNDAR 2008, 3.

²⁷ DÜNDAR 2008, 3; TEKOC AK-YILDIZ 2015, 415.

²⁸ ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 114.

²⁹ Laodikeia antik kentinde yapılan çalışmalarda bir kısmı unguentariumların ağzında bir kısmı da yakınında olmak insitu olmak üzere 76 adet yassı ve yuvarlak şekilli tıpa tespit edilmiştir, bkz.: ŞİMŞEK-DUMAN 2007, 285-307.; Aynı zamanda Samsun-Amisos'da yapılan mezar kazılarında ele geçen bir unguentariumun gövdesi üzerine keten ipele çapraz örgü izlerine rastlanmıştır, bkz.: ÜNAN 2010, 669, Resim 8; Bu durum bazı kapların asılı olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

da inceleyeceğimiz eserler arasında Hellenistik döneme ait 2 tane iğ biçimli unguentarium vardır. Tip 1 olarak değerlendirdiğimiz U1 ve U2 katalog numaralı eserlerin tamamı sağlam olmakla birlikte, bazılarında küçük kırıklar, dökülmeler, astar bozulmaları ve kılcal çatlaklar vardır. U1 katalog nolu eser, form olarak erken dönem amphoriskoslarını andıran özellikler sergilemektedir. Eser, dışa çekik düz ağız, vurgulanmış omuz ve kısa ayak yapısı, omuz kısmına doğru daralan silindirik boynu ile dikkat çekmekte ayrıca oldukça kaliteli bir astara ve içerisinde herhangi bir katkı olmayan temiz bir hamura sahiptir. Bu yönüyle yerel bir üretim olabilir. Astar rengi kırmızı, hamur rengi ise kırmızımsı sarıdır. Ölçüleri değerlendirildiğinde yüksekliği 13,7 cm, ağız çapının 1,8 cm, dip çapının ise 3 cm. olduğu görülmektedir. Kırmızı astar rengi ile Milet Müzesi'nde³⁰ bulunan U12 katalog numaralı eser (M.Ö. 3. yüzyıl sonu-M.Ö. 2. yüzyıl başı) ile benzerlik göstermekte; ancak hamur ve ağız kenar profili ile farklılık göstermektedir. Bununla birlikte astarı ve ağız kenar profili farklı olmakla birlikte Giresun Müzesi'ndeki³¹ örnek (Geç Hellenistik döneme) ile, üzerinde açık kırmızı astar rengi bulunan Patara³² örneği (M.Ö. 3. yüzyıl başı) ile ve Kerameikos'ta³³ bir mezarda ele geçen örnek, (M.Ö.3. yüzyılın ilk yarısına) ile benzerlik göstermektedir. Atina örnekleri³⁴ ile de form açısından benzerlik gösteren U1 katalog numaralı unguentarium, benzer örneklerden yola çıkılarak M.Ö. 3. yüzyıl sonu-M.Ö. 2. yüzyıl başına tarihlenmiştir.

U2 Katalog numaralı eser, uzun silindirik boynu ve silindirik kaideli ayak kısmı ile en sık görülen iğ biçimli örneklerdendir. Oldukça temiz ve kaliteli bir hamura sahip olan eserin, hamur rengi açık kahverengi, astarı ise soluk kahverenkli. 13,6 cm yüksekliğe, 3 cm ağız çapına, 2,3 cm de dip çapına sahip olan eserin yakın benzerlerine

Kerameikos,³⁵ Stobi,³⁶ Patara,³⁷ Sardeis,³⁸ Silifke Müzesi'nde³⁹ ve Atina Agorası'nda⁴⁰ rastlanmaktadır. Eser, benzer örneklerden yola çıkılarak M.Ö. 2. yüzyıla verilmiştir.

Roma Dönemi Unguentariumları (Tip 2/U3-U6, Tip 3/U7, Tip 4/U8-U14)

Geç Hellenistik dönem ile birlikte iğ biçimli unguentariumlar, yerini torba biçimli unguentariumlara bırakır.⁴¹ Erken Roma döneminden itibaren ortaya çıkan bu tip, M.S. geç 1. yüzyıl ile 2. ve 3. yüzyıla kadar kullanılır.⁴² Uzun silindirik boyunlu, torba biçimli gövde ve düz dipli olarak görülür. İğ biçimlilerden farklı olarak ayaksız tasarlanan bu tip, Hayes tarafından "İtalyan tipi" olarak adlandırılmıştır.⁴³ İğ biçimlilerle benzer kullanım amaçlarına sahip olan torba biçimli unguentariumların bazen boyun kısmının yarısı, bazen de boyunun gövde birleşimine kadar olan bölümünün daldırma yöntemi ile boyanmış olduğu bilinmektedir. Geç Hellenistik, Erken Roma dönemlerinde kullanılan torba biçimli unguentarium, iğ biçimliler kadar uzun bir kullanıma sahip olmamıştır.⁴⁴ Genel olarak bu formun M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 1. yüzyıl arasında yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir.⁴⁵ Roma dönemi unguentariumları bölümünde değerlendirilen eserler, farklı 3 tip halinde incelenmiştir. Bunlardan U3-U6 katalog numaralı 4 torba biçimli unguentarium, Tip 2 olarak değerlendirilmiştir. Kırmızımsı sarı, açık kırmızı, açık kırmızımsı kahverengi ve pembe hamur renkleri-

³⁵ KNIGGE 1976, 87, Taf. 96 Abb. 1/E 101.

³⁶ ANDERSON-STOJANOVIĆ 1992, 83, Pl. 67/566.

³⁷ DÜNDAR 2008, Lev. 5, U47.

³⁸ ROTROFF-OLİVER 2003, 70, Pl. 44/263.

³⁹ LAFLI 2003, Taf. 84 d, Taf. 90 a, c.

⁴⁰ ROTROFF 2006, 298, Fig. 67/509.

⁴¹ ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 106-107, Fig. 1, d-i; MITSPOULOS LEON 1991, 149.

⁴² ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 113 dn. 43; TEKCAK-YILDIZ 2015, 416.

⁴³ HAYES 1997, 85-87, Lev. 34.

⁴⁴ DÜNDAR 2008, 3-4; Bu durumun ortaya çıkmasında M.S. 1. yüzyılda ortaya çıkan cam unguentariumların etken olduğu düşünülmektedir, bkz.: ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 113.

⁴⁵ ANDERSON-STOJANOVIĆ 1987, 110-114; CİVELEK 2006, 53; DÜNDAR 2008, 24; MITSPOULOS LEON 1991, 149.

³⁰ YAŞAR 2010, Lev. III, U11-U12.

³¹ PATACI-LAFLI 2015, 320, Figs. 6d.

³² DÜNDAR 2008, 103, Kat. No: U39 (Lev. 4).

³³ KNIGGE 1976, Taf. 96, E 91.

³⁴ BOULTER 1963, Lev. 46, J.2.

ne sahiptirler. Astar renklerinde ise kırmızının farklı tonları hakimdir. Ayrıca kapların ağız ve boyun kısmında (ağız kenarından başlayarak boyun yarısına kadar devam eden) kırmızı renkli boya izleri mevcuttur. Eserler, oldukça temiz ve kaliteli bir hamur yapısına sahiptir. Tip 2 olarak değerlendirdiğimiz eserler, uzayan gövde biçimleri nedeniyle erken dönem torba biçimlilerden farklılık gösterirler. Bu eserlerde gövdenin uzamasıyla birlikte omuz kısmı ortadan kalkmıştır. Ölçüleri değerlendirildiğinde 15,8 cm ile 18cm arasında yüksekliğe sahip oldukları, ağız çaplarının 2,7 cm ile 3,8 cm arasında olduğu, dip çaplarının ise 2,7 cm ile 3,1 cm arasında değiştiği görülmüştür. Gövde ile boyun arasındaki oranlar 4 örnekte de eşit ya da gövde, boyundan biraz daha uzundur. Formun benzer örneklerine Amasya şehir merkezinde yapılan kurtarma kazılarında Şamlar, İhsaniye, Kurşunlu, Dere ve Kirazlıdere Mahallelerindeki Roma dönemi nekropollerinde (M.S. 1-2. yüzyıl)⁴⁶ ile Amasya ili Merkez ilçe Uygur Beldesi'ndeki kurtarma kazılarında⁴⁷ (M.S. 2. yüzyıl) rastlanmıştır. Amasya dışındaki benzer örneklerine Lerdüğe Tümülüsü⁴⁸ (M.Ö. 1 yüzyıl), Burdur Müzesi'nde ve Pisidia kökenli eserler arasında,⁴⁹ Gümüşler Nekropolü kurtarma kazılarında⁵⁰ (M.S. 1. yüzyıl) ve Laodikeia Kuzey Nekropolü⁵¹ (M.Ö. 1. yüzyıl-M.S. 2. yüzyıl) kazılarında rastlanmıştır. U7 katalog numaralı eser Tip 3 olarak değerlendirilmiştir. Form biçimi ile Tip 2'den (U3-U6 Kat. No) farklı; uzatılmış torba biçimli gövdesi ile U8-U14 katalog numaralı eserler ile benzerlik göstermekte; ancak kadesiz olması nedeniyle farklılık göstermektedir. U7 katalog numaralı eser, Tip 2 ve Tip 4 arasında bir ara geçiş formu gibi algılanabilecek özellikler sergilemektedir. U7, katalog numaralı unguentariuma ait benzer örneklere çok fazla rastlanmamaktadır. Denizli'de Laodikeia Kuzey Nekropolü,⁵² Attouda⁵³ (M.S. 2.

yüzyıl), Karacahöyük Mevkii ve Gümüşler Nekropolü kurtarma kazılarında⁵⁴ (M.S.1.yüzyıl), Lerdüğe Tümülüsü'nde⁵⁵ (M.Ö. 1. yüzyıl), Isparta Müzesi ve Pisidia kökenli unguentariumlar arasında⁵⁶ benzer örnekler vardır. Mevcut örnekler ile olan benzerlikleri nedeniyle Amasya Müzesi'nde bulunan (U3-U7 Kat. No.) Tip 2 ve Tip 3 kapsamındaki eserler, M.S. 1.-2. yüzyıla verilmiştir.

Çalışma kapsamında değerlendirdiğimiz U8-U14 Katalog numaralı 7 eser, Tip 4 olarak değerlendirilmiştir. Hellenistik dönemin tipik eğ biçimli formunun Roma dönemindeki farklı bir versiyonu olduğunu düşündüğümüz eğ biçimli konik kaideli unguentariumun Anadolu'daki buluntu yoğunluğu son zamanlarda artmıştır.⁵⁷ Eserlerin ölçüleri değerlendirildiğinde ağız çaplarının, 2,5 cm ile 4 cm arasında, yüksekliklerinin 20,3 cm ile 26,2 cm arasında, dip çaplarının ise 4,1 cm ile 4,8 cm arasında olduğu görülmüştür. Hamur renklerinin kırmızımsı sarı, açık kırmızı, açık kahverengi, sarımsı kırmızı astar renklerinin ise açık sarımsı kahverengili, açık kahverengili, kırmızımsı sarı renk tonlarında olduğu tespit edilmiştir. Konik kadesi (kaide boynu ortada iç bükey profil yapar) dışında Hellenistik dönem örnekleri ile gerek form gerekse de ağız kenarından boyna doğru inen akitma boya gibi özellikleri ile benzerlikler göstermektedir. Amasya Müzesi'nde bulunan eğ biçimli konik kaideli unguentarium örneklerinden, U8 ve U9 katalog numaralı 2 eser, düz ağız biçimi ve kaide kısmının yivsiz olması nedeniyle birbiriyle benzerlik gösterir. Hazne derinliği bakımından U14 katalog numaralı unguentariumun kadesi dolu olduğundan hazne derinliği daha dardır. Bu yönüyle U8-U13 katalog numaralı eserlerden farklıdır. U8-U9 katalog numaralı 2 eser, özellikle ağız biçimiyle Isparta Müzesi seramik koleksiyonunda bulunan konik kaideli

⁴⁶ ÖZDEMİR-DOĞANBAŞ 2011, 149-158, Res. 4, 6, 11.

⁴⁷ YÜCE-ÖZDEMİR 2000, 49-58, Res. 2.

⁴⁸ AKOK 1948, 851, Res. 9.

⁴⁹ LAFLI 2003, 105, Taf. 189, a-d.

⁵⁰ KARABAY 1999, 291-294, Res. 11.

⁵¹ ŞİMŞEK vd. 2011, 73, UN.T3k.

⁵² ŞİMŞEK vd. 2011, 75, UN.T4.

⁵³ ŞİMŞEK 2002, 238, Res. 15.

⁵⁴ YILMAZ-SEVİNÇ-KÖK 2000, 203-204, Res. 12; KARABAY 1999, 291-294, Res. 2, 11.

⁵⁵ AKOK 1948, 851, Res. 9.

⁵⁶ LAFLI 2003, 106, Taf. 190 d,e,f-192 a-e.

⁵⁷ Benzer tipteki örnekler için bkz.: LAFLI 2003, 106-107, TAFEL 193d-200f; YÜCE-ÖZDEMİR 2000, 35-36, Res. 2; ŞİMŞEK 2007, 110-11, Res. 13; FIRAT 2012, Res. 15, Çiz. 15-17.

unguentarium⁵⁸ ve Laodikeia Kuzeydoğu Nekropolünde bulunan L.08.KDN.M17 nolu kiremit çatma mezardan ele geçen 636 Katalog numaralı⁵⁹ (Augustus Dönemi) unguentarium ve L.08.KDN.M40 nolu kiremit çatma mezardan ele geçen 761 Katalog numaralı unguentarium (M.Ö. 1. yüzyılın 2. yarısı) ile benzerlik göstermektedir.⁶⁰ Ağız kenarının yapısı ile iç kaide boynunun dolu olması Hellenistik dönem özelliklerinin devamı olmalıdır.⁶¹ U8-U13 katalog numaralı eserlerde kaide içi boşalmış böylece iç hazne genişlemiştir. Isparta Müzesi'nde bulunan benzer tipteki unguentariumlar⁶² M.S. 2-3. yüzyıla tarihlenmiştir. İğ biçimli konik kaideli unguentariumların Laodikeia Kuzeydoğu nekropolünden ele geçen benzer örnekleri,⁶³ Erken Roma imparatorluk dönemi ile M.S. 2 yüzyılı kapsayan geniş bir zaman dilimine tarihlenmiştir. 1998 yılında Amasya'nın Merkez ilçesine bağlı Uygur Belde-si Yeni Mahalle Köy Pınarı Mevkii'nde açığa çıkarılan lahit mezar etrafında insi tu halde tespit edilen benzer tipteki pişmiş toprak unguentariumlar, M.S. 2. yüzyıla verilmiştir.⁶⁴ Benzer örneklerinden dolayı Amasya Müzesi'nde bulunan kaidesi dolu olan U14 katalog numaralı eser, M.Ö. 1.yüzyıl sonu - M.S.1. yüzyıla, U8-U13 katalog numaralı unguentariumlar ise M.S. 1.-2. yüzyıla tarihlenmiştir.

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Amasya Müzesi'ne farklı yıllarda satın alma yoluyla kazandırılan U1-U14 katalog numaralı 14 adet pişmiş toprak unguentarium tanıtılmaya çalışılmıştır. Mezar hediyesi olduğunu düşündüğümüz eserler, oldukça kaliteli ve temiz bir hamura sahiptir. Farklı renk tonlarında hamur ve astar rengine sahip olan eserler, iyi korunmuştur. Anadolu'nun farklı bölgelerinde (Kilikia, Pisidia ve Frigya bölgeleri) bulunmuş örnekler ile form bakımından benzerlik göstermelerine rağmen astar ve hamur özellikleri bakımından farklılık göstermektedir. Amasya Müzesi pişmiş toprak unguentariumları, genel olarak M.Ö. 3. yüzyıl sonu ile M.S. 2. yüzyıl zaman aralığına tarihlenmiştir. Eserler, tipolojik açıdan ana tipler ve varyasyonları şeklinde değerlendirilerek benzer formlarını yansıtan örneklerle karşılaştırma yapılmıştır. Eserler, iğ biçimli, torba biçimli, torba gövdesi uzatılmış ve iğ biçimli konik kaideli unguentarium olarak ayrılmıştır. Bu çalışmadaki eserler ile Amasya Müzesi'ndeki unguentariumların form gelişim evreleri hakkında az da olsa fikir sahibi olmamızı sağlamıştır. Benzer formdaki eserler ile ilgili olarak ileriki dönemlerde yapılacak yeni çalışmalar, konunun daha kapsamlı hale gelmesine katkı sağlayacaktır.

⁵⁸ FIRAT 2012, Res. 15, Çiz. 15.

⁵⁹ ŞİMŞEK vd. 2011, 658-659, Kat. No:636.

⁶⁰ ŞİMŞEK vd. 2011, 710, Katalog No:761.

⁶¹ ŞİMŞEK vd. 2011, 76.

⁶² FIRAT 2012, Çiz.16-17.

⁶³ ŞİMŞEK vd. 2011, Kat. No: 10,13,15, 74, 144, 195, 199, 200, 204, 207, 209, 216, 222-225, 236-238, 241-243, 246, 322-323, 354, 397-398, 543, 646, 789-790, 835, 1047.

⁶⁴ YÜCE-ÖZDEMİR 2000, 49-58, Res. 2.

KATALOG⁶⁵**Kat. No. U1** **Resim 1****Envanter No:** A.78-15-33**Ölçüleri:** A.Ç:3 cm Y: 13,7 cm D.Ç:2,3 cm C: 0,5 cm**Hamur:** Kırmızımsı Sarı (5 YR 6/6)**Astar:** Kırmızı (10 YR 4/6)**Tanım:** İyi pişmiş, sert kil dokulu. Kaliteli bir astar ve temiz kile sahiptir. Kırmızı astarında dökülmeler vardır. Hamur gözenekli. Dışa çekik düz ağızlı, uzun silindirik boyunlu, ağız kısmına doğru hafif genişleyen boyun, vurgulanmış omuz yapısı, boyun kısmına göre daha kısa silindirik ayak. Eser, çark yapımı olup tümdür.**Dönemi:** M.Ö. 3. yüzyıl**Kat. No. U2** **Resim 2****Envanter No:** A.77-13-5**Ölçüleri:** A.Ç: 1,8 cm Y: 13,6 cm D.Ç:2,3 cm C: 0,3 cm**Hamur:** Açık kahverengi (7,5 YR 6/3)**Astar:** Soluk kahverengi (10 YR 6/3)**Tanım:** Hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Dışa çekik yuvarlatılmış ağızlı, uzun silindirik boyunlu, ağız kısmına doğru hafif genişleyen boyun, boyun kısmına göre daha kısa silindirik ayak. Çark yapımı olup tümdür.**Dönemi:** M.Ö.2. yüzyıl**Kat. No. U3** **Resim 3****Envanter No:** A.78-2-23**Ölçüleri:** A.Ç: 3,4 cm Y: 17,5 cm D.Ç: 3 cm C: 0,45 cm**Hamur:** Açık kırmızı (2,5 YR 6/8)**Astar:** Kırmızımsı sarı (5YR 6/6)**Tanım:** Hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Hamur temiz. İnce uzun silindirik boyunlu, dışa çekik ağızlı, uzun torba biçimli gövde, düz dipli. Ağız kısmında kırmızı renkli boya var (2,5 YR 5/8). Çark yapımı olup tümdür.**Dönemi:** M.S. 1-2. yüzyıl**Kat. No. U4** **Resim 4****Envanter No:** A.78-2-24**Ölçüleri:** A.Ç: 3,8 cm Y: 17,5 cm D.Ç: 2,7 cm C: 0,4 cm**Hamur:** Pembe (5 YR 7/4)**Astar:** Açık kırmızımsı sarı (5 YR 6/4)**Tanım:** Hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Hamur temiz. İnce uzun silindirik boyunlu, dışa çekik ağızlı, uzun torba biçimli gövde, düz dipli. Ağız kısmında kırmızı renkli boya (2,5 YR 5/8) var. Çark yapımı olup tümdür.**Dönemi:** M.S. 1-2. yüzyıl**Kat. No. U5** **Resim 5****Envanter No:** A.78-2-25**Ölçüleri:** A.Ç: 2,7 cm Y: 15,8 cm D.Ç: 2,7 cm C: 0,3 cm**Hamur:** Kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6)**Astar:** -**Tanım:** Hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Hamur temiz. İnce uzun silindirik boyunlu, dışa çekik ağızlı, uzun torba biçimli gövde, düz dipli. Boyun kısmı yivlidir. Ağız kısmında kırmızı renkli boya (2,5 YR 5/8) var. Çark yapımı olup tümdür.**Dönemi:** M.S. 1-2. yüzyıl**Kat. No. U6** **Resim 6****Envanter No:** A.79-11.32**Ölçüleri:** A.Ç: 3 cm Y: 18 cm D.Ç:3,1 cm C: 0,35 cm**Hamur:** Açık kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4)**Astar:** -**Tanım:** Hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Hamur temiz. İnce uzun silindirik boyunlu, dışa çekik ağızlı, uzun torba biçimli gövde, düz dipli. Ağız kısmında kırmızı renkli boya (2,5 YR 5/8) var. Çark yapımı olup tümdür.**Dönemi:** M.S. 1-2. yüzyıl**Kat. No. U7** **Resim 7****Envanter No:** A.77-11-6**Ölçüleri:** A.Ç: 3,9cm Y: 25cm D.Ç: 4,2cm C: 0,35 cm**Hamur:** Açık kırmızımsı sarı (5YR 6/4)**Astar:** Kırmızı (2,5 YR 5/6)**Tanım:** Hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Hamur ince kum katkılı, ince uzun silin-

⁶⁵ Katalogta kullanılan kısaltmalar: Kat. No: Katalog Numarası, A.Ç: Ağız Çapı, Y: Yükseklik, D.Ç: Dip Çapı, C: Cidar. Unguentariumların hamur, astar ve ağız kenarı çevresindeki renkler için "Munsell Soil Charts, Year 2000 revised washable edition" kullanılmıştır.

dirik boyunlu, dışa çekik ağızlı, uzun torba biçimli gövde, düz dipli. Ağız kısmında kırmızı renkli boya (2,5 YR 5/8) var. Eser, çark yapımı olup tumdür.

Dönemi: M.S. 1.-2. yüzyıl

Kat. No. U8 Resim 8

Envanter No: A.73-16-29

Ölçüleri: A.Ç: 2,5cm Y: 24,6cm D.Ç: 4,4cm
C: 0,3 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5YR 6/6)

Astar: -

Tanım: Konik kaideli iğ biçimli, hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Düz ağızlı. Konik kaidenin iç hazne derinliği, 24 cm. dir. Eser, çark yapımı olup tumdür.

Dönemi: M.S. 1.-2. yüzyıl

Kat. No. U9 Resim 9

Envanter No: A.76-7-10

Ölçüleri: A.Ç: 2,9cm Y: 20,3cm D.Ç: 4,1cm
C: 0,5 cm

Hamur: Açık kırmızı (2,5 YR 6/8)

Astar: Kırmızımsı sarı (5YR 6/8)

Tanım: Konik kaideli iğ biçimli, hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Düz ağızlı. Konik kaide dolu olup, iç hazne derinliği, 19,8 cm.dir. Eser, çark yapımı olup tumdür.

Dönemi: M.S.1.-2. yüzyıl

Kat. No. U10 Resim 10

Envanter No: A.74-25-8

Ölçüleri: A.Ç: 3,5 cm Y: 25 cm D.Ç: 4,5cm
C: 0,35 cm

Hamur: Açık kahverengi (7,5 YR 6/4)

Astar: Açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4)

Tanım: Konik kaideli iğ biçimli, hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Konik kaidenin iç hazne derinliği, 24 cm. dir. Ağızda koyu gri boya var (10 YR 4/1). Eser, çark yapımı olup tumdür.

Dönemi: M.S. 1.-2. yüzyıl

Kat. No. U11 Resim 11

Envanter No: A.74-25-9

Ölçüleri: A.Ç: 3,5cm Y: 25,3cm D.Ç: 4,1cm
C: 0,4 cm

Hamur: Açık kırmızı (2,5 YR 6/6)

Astar: Açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4)

Tanım: Konik kaideli iğ biçimli, hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Konik kaidenin iç hazne derinliği, 24,3 cm. dir. Ağızda Soluk sarı renk boya var (2,5 YR 8/2). Eser, çark yapımı olup tumdür.

Dönemi: M.S. 1.-2. yüzyıl

Kat. No. U12 Resim 12

Envanter No: A.74-25-7

Ölçüleri: A.Ç: 4 cm Y: 24,7 cm D.Ç: 4.5 cm
C: 0,4 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6)

Astar: Açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4)

Tanım: Konik kaideli iğ biçimli, hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Konik kaidenin iç hazne derinliği, 23,3 cm. dir. Ağızda Koyu gri kahverengi boya var (10 YR 3/2). Eser, çark yapımı olup tumdür.

Dönemi: M.S. 1.-2. yüzyıl

Kat. No. U13 Resim 13

Envanter No: A.73-23-214

Ölçüleri: A.Ç: 3,5cm Y: 24,8cm D.Ç: 4,5cm
C: 0,35 cm

Hamur: Sarımsı kırmızı (5YR 5/8)

Astar: Açık kahverengi (7,5 YR 6/4)

Tanım: Konik kaideli iğ biçimli, hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Konik kaidenin iç hazne derinliği, 24,2 cm. dir. Ağızda koyu gri renk boya var (7,5 YR 3/1). Eser, çark yapımı olup tumdür.

Dönemi: M.S. 1.-2. yüzyıl

Kat. No. U14 Resim 14

Envanter No: A.77-11-5

Ölçüleri: A.Ç: 3 cm Y: 26,2 cm D.Ç:4,8 cm
C: 0,3 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5YR 6/6)

Astar: Açık kahverengi (7,5 YR 6/4)

Tanım: Konik kaideli iğ biçimli, hamur iyi pişmiş, gözenekli ve sert kil dokulu. Ağız kısmında kahverengi boya var (7,5 YR 4/3). Konik kaide dolu olup, iç hazne derinliği, 24 cm. dir. Eser, çark yapımı olup tumdür.

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyıl sonu-M.S.1. yüzyıl

KAYNAKÇA

- AKOK 1948 M. Akok, "Samsun İli Havza İlçesi'nin Lerdüğe Köyü'nde Bulunan Tümülüsler", Belleten, Cilt XII, Sayı: 45-48, Ankara, 1948, 834-853.
- ANDERSON STOJANOVIĆ 1987 V.R. Anderson Stojanović, "The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria", AJA 91, 105-122.
- ANDERSON STOJANOVIĆ 1992 V. R. Anderson Stojanović, Stobi, The Hellenistic and Roman Pottery, New Jersey: Princeton University Press.
- BOULTER 1963 C.G. Boulter, "Graves in Lenorment Street, Athens", Hesperia 32,2, 1963, 113-137.
- CAMİLLİ 1999 A. Camilli, Ampullae. Balsamari ceramici di età ellenistica e romana, Rom: Fratelli Palombi editori, 1999.
- CİVELEK 2001 A. Civelek, Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2001.
- CİVELEK 2006 A. Civelek, "Muğla Müzesi'nde Bulunan Pişmiş Toprak ve Cam Unguentariumlar", AST. 24, Cilt 2, s: 283-296, Çiz. 1C, Res. 2.
- DOĞANBAŞ 2015 M. Doğanbaş, Preliminary results of rescue excavations in the Roman and Byzantine necropoleis of Amasya (1977-2014), (Ed. Kristina Winther-Jacobsen and Latife Summerer), Landscape Dynamics and Settlement Patterns in Northern Anatolia during the Roman and Byzantine Period, Stuttgart, 2015, 93-203.
- DÜNDAR 2008 E. DüNDAR, Patara Unguentariumları, Patara IV.1, İstanbul, 2008.
- FIRAT 2012 M. Fırat, "Isparta Müzesi Seramik Koleksiyonu: Unguentaria", I. Ulusal Pisidia Araştırmaları Sempozyumu (5-6 Kasım 2012), Isparta, 294-311.
- GAUCKER 1915 P. Gaucker, Nécropolés Púniques de Carthage 1-2, Paris, 1915.
- GÜRLER 1994 B. Gürler, Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 1994.
- HAYES 1997 J.W. Hayes, Handbook of Mediterranean Roman Pottery, London, 1997.
- HELLSTRÖM 1965 P. Hellström, "Pottery of Classical and Later Date, Terracotta, Lamp and Glass, Labraunda", Swedish Excavations and Researches II.1, Lund, 1965.
- KARABAY 1999 N. Karabay, "1997 yılı Gümüşler Nekropol Alanı Kurtarma Kazısı", IX. Müze Kurtarma Kazıları Semineri (27-29 Nisan 1998 Antalya), Ankara 1999, 291-300.
- KNIGGE 1976 U. Knigge, Der Südhügel, Kerameikos IX, Berlin 1976.

- LAFLLI 2003 E. Laflı, Studien zu Hellenistischen, Kaiserzeitlichen und Spätantikfrühbyzantinischen Tonunguentarien aus Kilikien und Pisidien (Südtürkei) Der Forschungsstand und Eine Auswahl von Fundobjekten aus den Ortlichen Museen, Inauguraldissertation zur Erlangung der Doktorwürde Vorgelegt der Philosophischen Fakultät der Universität Zu Köln (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Köln, 2003.
- MİTSOPOULOS LEON 1991 V. Mitsopoulos Leon, Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos Kleinfunde, 1. Teil: Keramikhellenistischer und römischer Zeit, Wien, 1991.
- OKUNAK 2005 M. Okunak, Hierapolis Kuzey Nekropolü (159D Nolu Tümülüs) Anıt Mezar ve Buluntuları, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli, 2005.
- ÖLMEZ 2000 F. Ölmez, Tralleis Nekropolünden Bir Mezar ve Buluntuları, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2000.
- ÖZDEMİR-DOĞANBAŞ 2011 C. Özdemir-M. Doğanbaş, "Amasya Merkez Şamlar Mahallesi 1079 Ada 10 Parselde Yapılan Kurtarma Kazısı", 19. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu, Ankara, 2011, 149-158.
- PATACI-LAFLLI 2015 S. Pataci-E. Laflı, "Archaeology of the Southern Black Sea Area During the Period of Mithridates VI Eupator", Recent Studies on the Archaeology of Anatolia, (Eds. E. Laflı-S.Pataci), BAR (British Archaeological Reports) International Series 2750, 313-325.
- ROTROFF-OLİVER 2003 S.I. Rotroff-A. Oliver, The Hellenistic Pottery From Sardis: The Finds Through 1994, Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- ROTROFF 2006 S.I. Rotroff, Hellenistic Pottery The Plain Wares, The Athenian Agora Vol. XXXIII, Princeton, New Jersey.
- ŞİMŞEK 2002 C. Şimşek, "Attouda Nekropolü", Birinci Uluslararası Aşağı Büyük Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu-The First International Symposium of History, Archaeology and History of Art in Lower Basin of Meandros (15-16 Kasım 2001, Söke-Aydın), İzmir, 2002, 229-246.
- ŞİMŞEK 2007 C. Şimşek, "2006 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları", KST 29.3, Ankara, 2007, 99-122.
- ŞİMŞEK-DUMAN 2007 C. Şimşek-B. Duman, "Laodikeia'da Bulunan Geç Antik Çağ Unguentariumları", Adalya No. X, 285-307.
- ŞİMŞEK vd. 2011 C. Şimşek-M. Okunak-M. Bilgin, Laodikeia Nekropolü (2004-2010 Yılları), Laodikeia Çalışmaları 1.1/1.2, İstanbul, 2011.

- TAKAZ 1975 H. Takaz, "28.12.1973 - 26.1.1974 Amasya Kulistepe Nekropol Kazısı Önraporu", Türk Arkeoloji Dergisi Sayı: XXII-I, Ankara, 109-115.
- TEKOCAK-YILDIZ 2015 M. Tekocak-V. Yıldız, "Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Pişmiş Toprak Vazo", Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan (Studies in Honour of Ömer Özyiğit), Eds. Cenker Atıla-Emre Okan, İstanbul, 2015, s. 413-432.
- THOMPSON 1934 H. A. Thompson, "Two Centuries of Hellenistic Pottery", *Hesperia* Vol. 3, No. 4, The American Excavations in the Athenian Agora: Fifth Report, 1934, 311-476.
- ÜNAN 2010 S. Ünan, "Mezar Buluntuları Işığında Samsun-Amisos'da Hellenistik Çağ Pişmiş Toprak Kaplarından Örnekler", 4. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu, Eskişehir, 2010.
- YAŞAR 2010 A. Yaşar, Milet Müzesi'nde Bulunan Hellenistik ve Roma Dönemi Unguentariumlar, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2010.
- YILDIZ 2016 V. Yıldız, "Akhisar Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Unguentariumlar", CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 14, Sayı: 1, Manisa, 2016, 1-24.
- YÜCE-ÖZDEMİR 2000 A. Yüce-C.Özdemir, "Amasya İli Merkez İlçe Uygur Beldesi Kurtarma Kazısı", 10. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara, 2000.
- YILMAZ - SEVİNÇ - KÖK 2000 S. Yılmaz - C. Sevinç - Ş. Kök, "Denizli, Baklan, İncikli Köyü, Karacahöyük Mevkiinde Roma Nekropolü 1998 Yılı Kurtarma Kazısı", 10. Müze Kurtarma Kazıları Semineri (26-28 Nisan 1999 Kuşadası), Ankara 2000, 201-210.

RESİMLER

